

Innspill om videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett

Alexander Refsum Jensenius, Professor, Universitetet i Oslo

Rapporten fra Torger Kielland “Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering” er klargjørende på mange punkter, men den etterlater også flere åpne spørsmål. Det virker som mye av diskusjonen tar utgangspunkt i en forståelse av en publikasjon som et statisk tekstdokument (“digitalt papir”). Dette tar ikke høyde for det mangfoldet av publiseringsformer som nå vokser frem. Jeg ønsker i det følgende å trekke frem noen konkrete punkter som bør diskuteres mer i det videre arbeidet:

- **Dynamiske publikasjoner:** stadig flere publikasjoner gjøres nå tilgjengelig i flere forskjellige versjoner. Noen forskere begynner tilgjengeliggjøringen allerede fra de begynner å skrive. Andre legger ut “pre-print” parallelt med innsending til fagfelleevaluering. I tillegg kommer flere varianter av egenarkivering av “post-print”-versjoner, og også tilfeller av oppdateringer av allerede publiserte publikasjoner. Det er viktig å ta høyde for denne formen for “dynamiske publikasjoner”, og hvordan man kan knytte lisenser til versjonskontroll og tidsstempling av ulike versjoner. Det er også viktig å avklare hvordan forfatterbidrag registreres og krediteres der hvor flere forskere er involvert i samme publikasjon.
- **Datarike publikasjoner:** for mange publikasjoner er det nå krav om å inkludere data som en del av (eller tillegg til) publikasjonen. I noen tilfeller kan et datasett også være en publikasjon i seg selv. Det er viktig at denne typen publikasjoner, og lisensieringen av datasettene, også tenkes inn i helheten.
- **Medierike publikasjoner:** i flere fag inkluderes ulike medier i selve publikasjonen. Det har lenge vært vanlig å bruke statiske illustrasjoner og fotografier, men nå er det også mulig å integrere både lyd og video, samt også komplekse multimedie-representasjoner. I noen tilfeller bruker forskere andres åndsverk som del av en publikasjon, mens i andre tilfeller er det forskerne selv som er opphavere. Her må det avklares hvordan ambisjonene om åpen forskning passer med det nye opphavsrettsdirektivet.
- **Kildekode:** CC-lisenser trekkes (med rette) frem som en standard å bygge forskningslisensiering på. Men det er også viktig å huske på at mange forskere arbeider med kildekode som ofte benytter seg av andre typer lisenser (GPL, MIT, osv.).
- **Hyper-publikasjoner:** nettbaserte publikasjoner utnytter naturlig nok alle mulighetene som ligger i hypertekst og krysslenking. Det er flere forskningsmiljøer som eksperimenterer med mer komplekse “hyper-publikasjoner”, hvor publikasjonen er basert på en sammenknytning av en rekke ulike tekstsnutter og medier. Fremtidens “bok” vil kanskje i større grad fremstå som en “fagfellevurdert wikipedia”.
- **Meta-publikasjoner:** På samme måte som det har vært vanlig å skrive sammendragsartikler (“review papers”) på bestemte temaer, blir det nå mer vanlig med automatiske sammenstillinger av deler av andre publikasjoner. Da vil det være aktuelt å (automagisk) klippe sammen innhold fra en rekke ulike kilder. Dette må også kunne håndteres riktig fra et lisensperspektiv.

Det gjøres mye bra arbeid om dagen, men vi må ikke ende opp i en situasjon hvor lisensbegrensninger hindrer fremtidsrettet forskning og publisering.